

Vad är "GMO" för dig?

"GMO" – mer än bara växter!

Mikroorganismen

Som producerar exempelvis:

Enzymer
Läkemedel
Tillsatser

Genmodifiering

"GMO"

Djur

Exempel:

Försöksdjur
Läkemedel

Växter

Odlingsegenskaper

exempel:

Sjukdomsresistens (bladmögel, svamp)
Tolerans herbicid (Glyfosat, ogräsbekämp.)
Torktolerans (säkrare skörd)
Insektsresistens (ex majsrotbagge)

Kvalitetsegenskaper

exempel:

A-vitamin (Gyllene riset)
Stärkelsekvalitet
Oljekvalitet (Omega-3)
Blomfärg (nejlika)

"GMO" i Europa?

Träd

Läkemedel

Foder

Kläder

Process-
hjälpmedel

Livsmedel

Odling

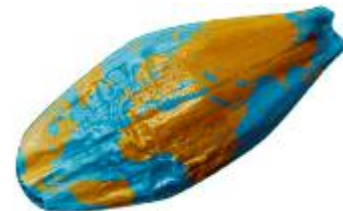
Sammanhanget

Att möta behov och efterfrågan!

Växtförädling för att möta kraven

krav från lantbrukare, industri, konsumenter och lagstiftning

- **reducera produktionskostnaderna**
högre avkastning, minska skördeförluster, sänka odlingskostnader
- **öka skördens värde**
bättre kvalitet, nya kvaliteter
- **förbättra hälso nytta och/eller reducera hälsorisker**
t.ex. öka halt vitaminer, antioxidanter / reducera svamptoxiner, tungmetaller)
- **reducera miljöbelastningen från vår matproduktion**
t.ex. mindre miljöbelastning från användning av växtskyddsmedel, högre avkastning/yta,

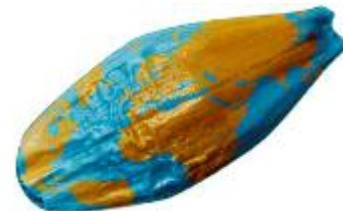
Att möta behov och efterfrågan!

För att möta framtidens **krav** behövs

redskap och **tekniker** för att

lägga till, ändra och “stänga av” **egenskaper**

i våra **lantbruksgrödor!**

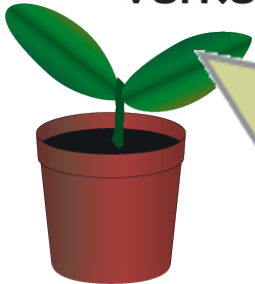

Tekniken

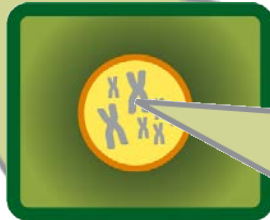

Jordbruks
verket

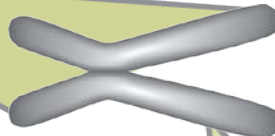
Från Blad till DNA

Cell

Kromosom

Protein

Valin

Leucin

Isoleucin

Prolin

DNA

Lagringsmedia
för genetisk
information

Start

ATGCATGACTAAGGCA

Koden läses

3

3

3

Promotor
när, var
och intensitet

Terminator
...anger slutet
på genen

Gen
innehåller koden
för ett protein

Från Gen till Teknik

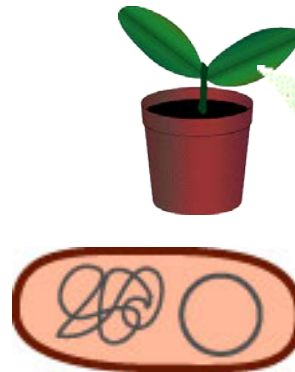
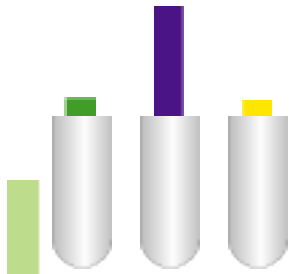
Arvsmassan (DNA-kedjan) isoleras från en organism

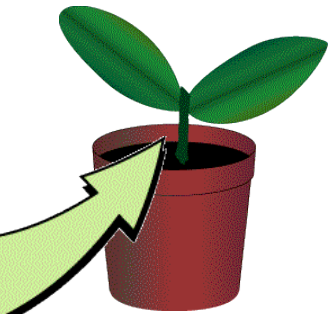
DNA-kedjan klipps med hjälp av "gensaxar" i små bitar

Promotorer, gener och terminatorer isoleras

Transformation

Planta med ny egenskap

Agrobacterium

Vektor

Promotor + Gen + Terminator

Genkonstruktion

Verktyslåda

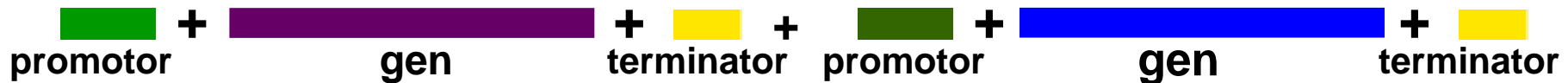
Växt transformation – “The gene shuttle“

Agrobacterium tumefaciens

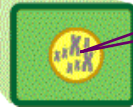
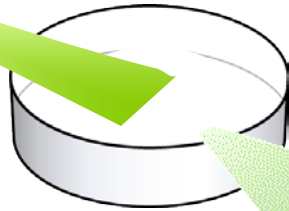
Egenskapsgen

Selektionsgen

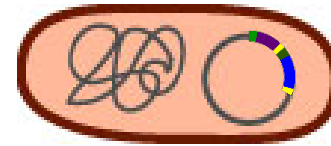

Genkonstruktion

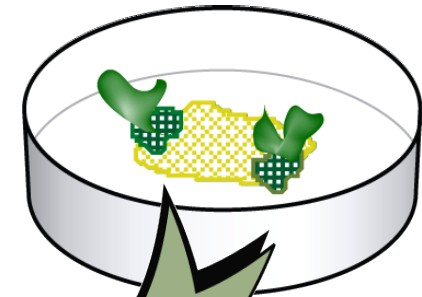
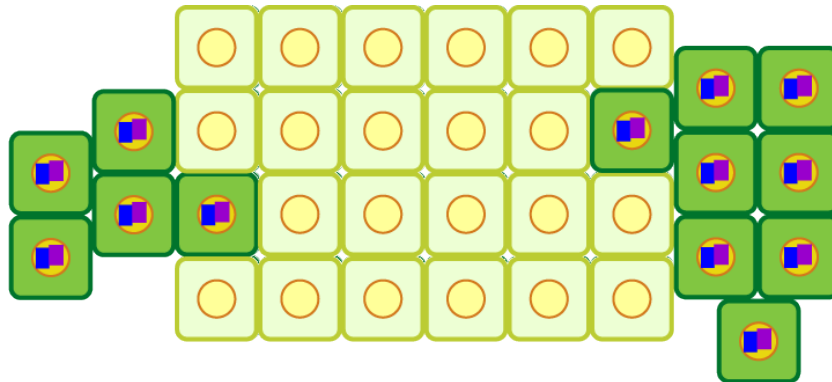
Växt transformation – Genöverföring

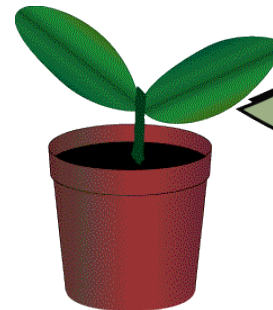
Agrobacterium

Regeneration

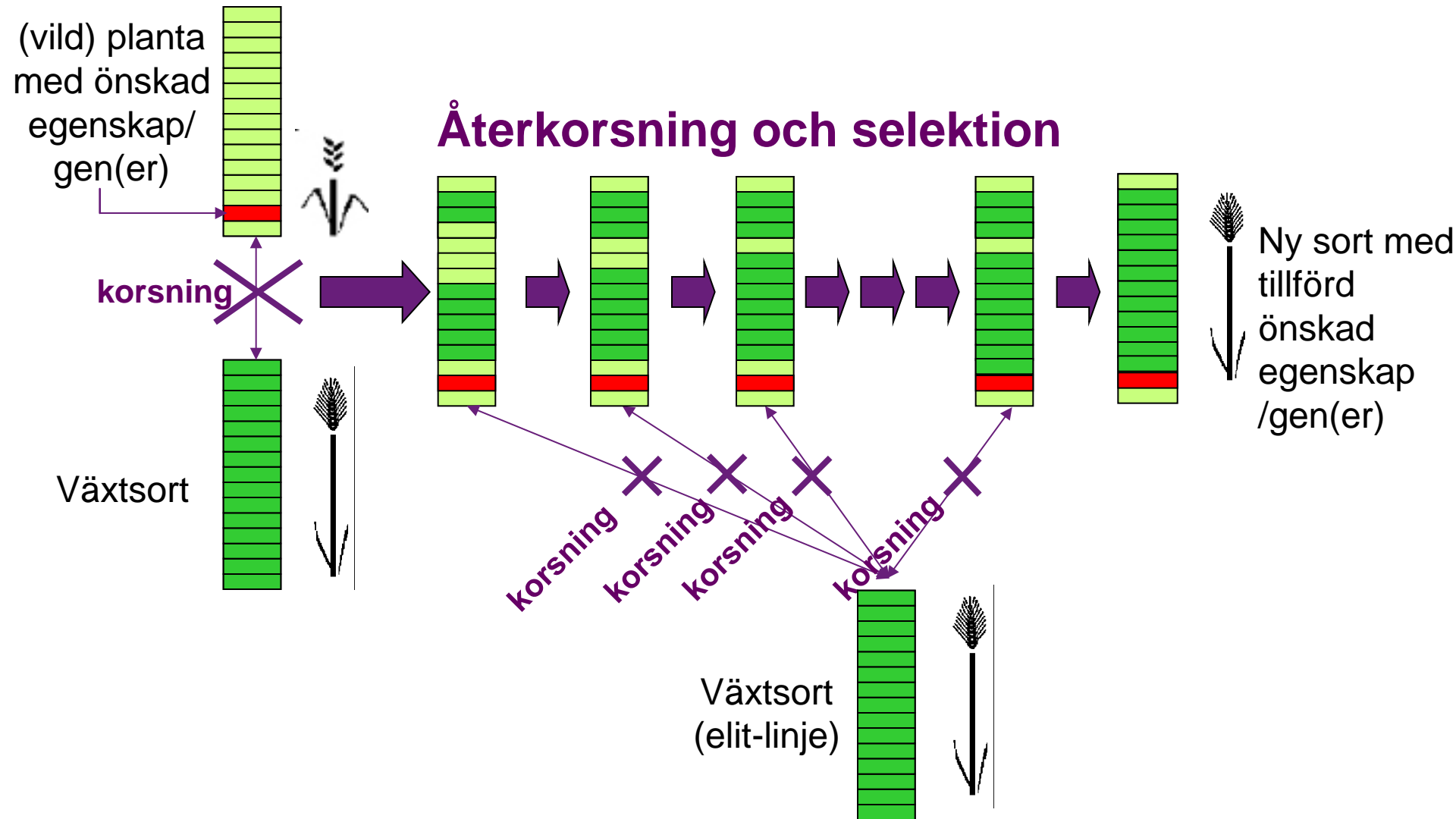

En planta
med en ny
egenskap

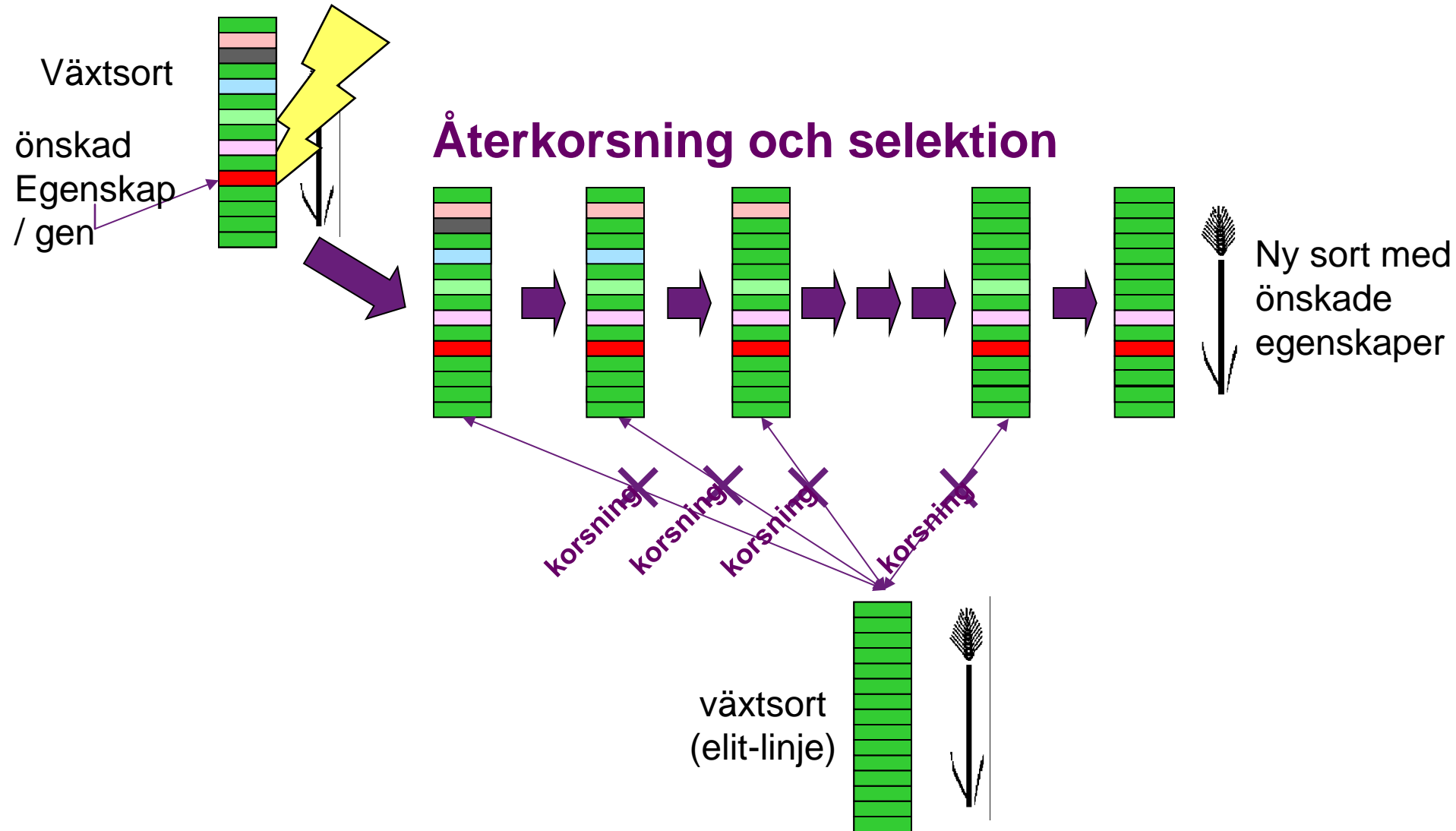
Växtförädling – korsning

Konventionell korsningsförädling med återkorsning

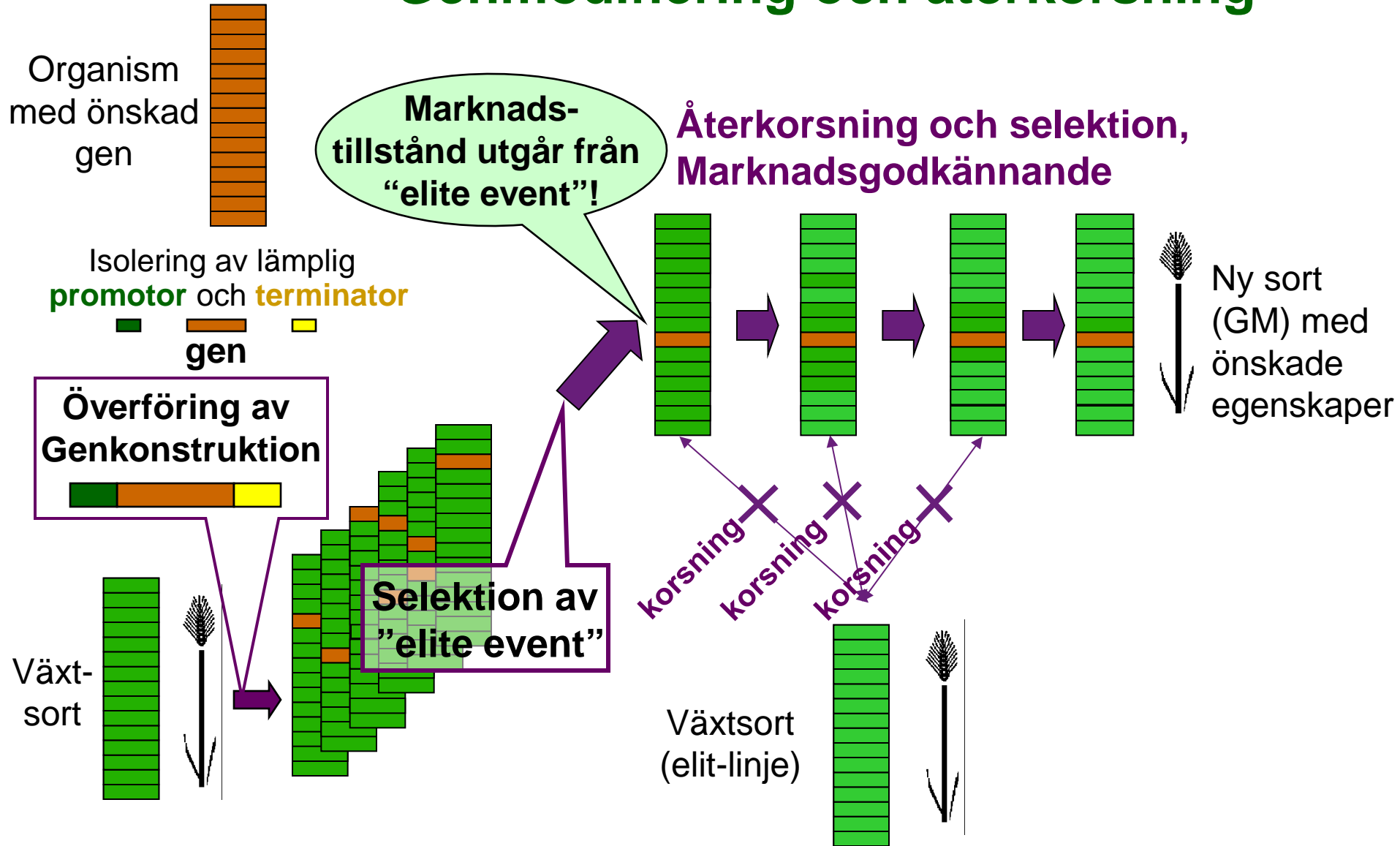
Växtförädling - Mutation

Mutationsförädling och återkorsning

Växtförädling – genmodifiering

Genmodifiering och återkorsning

Växtförädling

10-20 år!

Genetisk information

Tillföra genetisk information/variation

Växtförädling

Produktion av utsäde

"omics"

Konventionell förädling

Utvärdera funktion i gröda

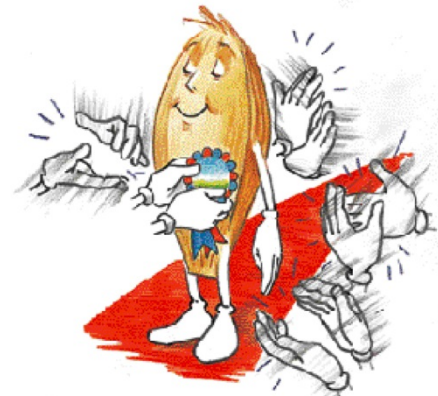
Kombinera (ny egenskap med befintliga egenskaper)

Urval

Utvärdera (laboratorium, växthus, fält)

Egenskap

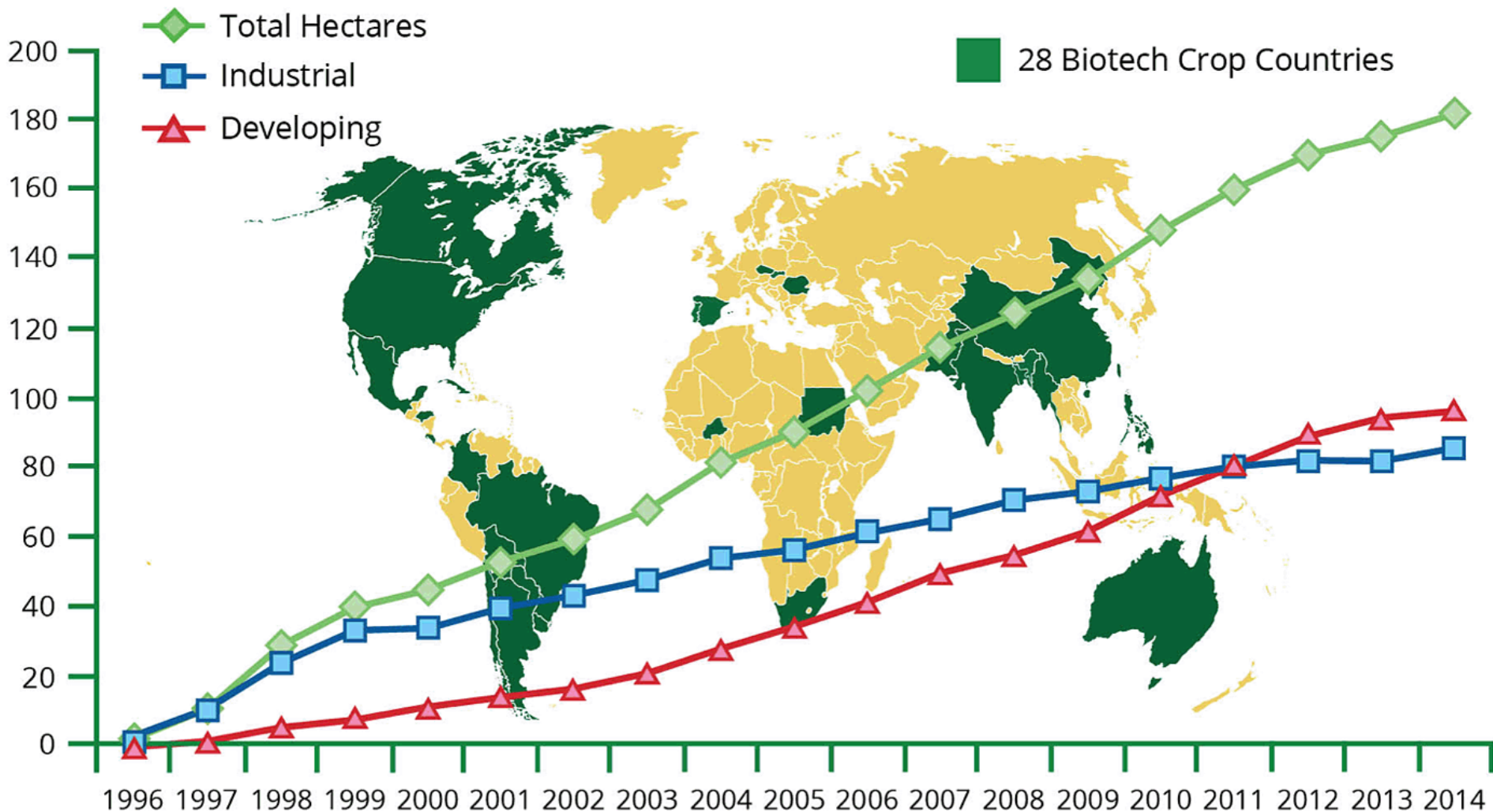
"Efterfrågan"

Nuläget
globalt

Total global odling av sorter med GM-egenskaper (milj ha) (1996 – 2014)

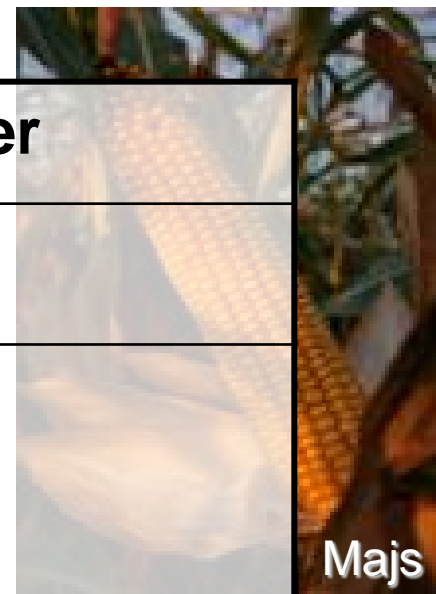
**Totalt 18 milj. Lantbrukare, 181,5 milj ha, ökning 2014, 3,3% (6 milj ha),
För mer uppgifter se www.isaaa.org**

“Stora” grödor med GM-egenskaper på marknaden

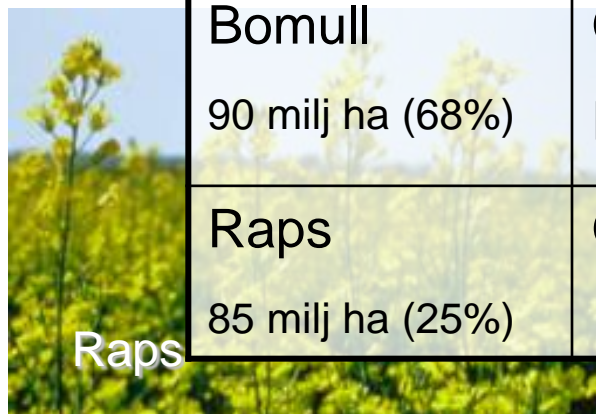

Soja

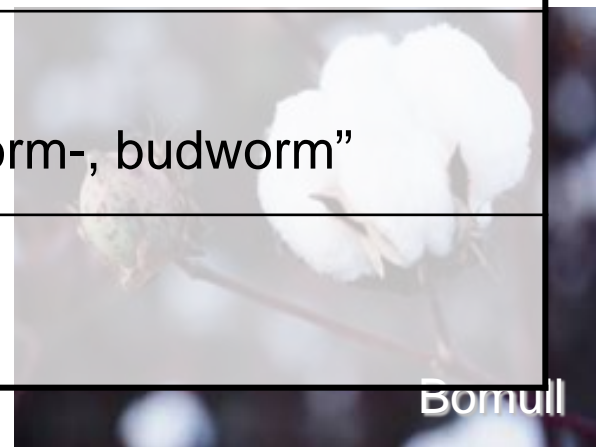
Gröda	Vanligaste GM-egenskaper
Sojaböna 275 milj ha (82%)	Glyfosat tolerans
Majs 450 milj ha (30%)	Glyfosat tolerans Resistens mot Majsmott Resistens mot Majslotbagge
Bomull 90 milj ha (68%)	Glyfosat tolerans Resistens mot “Bollworm-, budworm”
Raps 85 milj ha (25%)	Glyfosat tolerans

Majs

Raps

Bomull

Resistens Majsmott (Bt)

Konventionell resistensnivå

Förbättrad resistensnivå

Resistens Majsrotbagge (Bt)

Kostnadsfördel med *Bt*-egenskaper i majs

Majsmott

Utan förbättrad resistens insekticid 0,42 kg a.i. -34,58 \$/ha

Bt-resistens mot majsmott

Teknikavgift -17,29 \$/ha

Ökad skörd (0,3 ton x 76,76 \$/ton) 23,03 \$/ha

Fördel (ökad skörd + (besparing för insekticid - teknikavgift)) = **40,32 \$/ha**

Majsrotbagge

Utan förbättrad resistens insekticid 0,57 kg a.i. -37,05 \$/ha

Bt-resistens mot majsrotbagge

Teknikavgift -34,58 \$/ha

Ökad skörd (0,47 ton x 76,76 \$/ton) 36,07 \$/ha

Fördel (ökad skörd + (besparing för insekticid - teknikavgift)) = **38,54 \$/ha**

Därför odlar den amerikanska lantbrukaren glyfosattolerant sojaböna

Bättre herbicidanvändning

- Lägre kostnad, mindre miljö- och hälsofarlig herbicid

Underlättar plöjningsfri odling

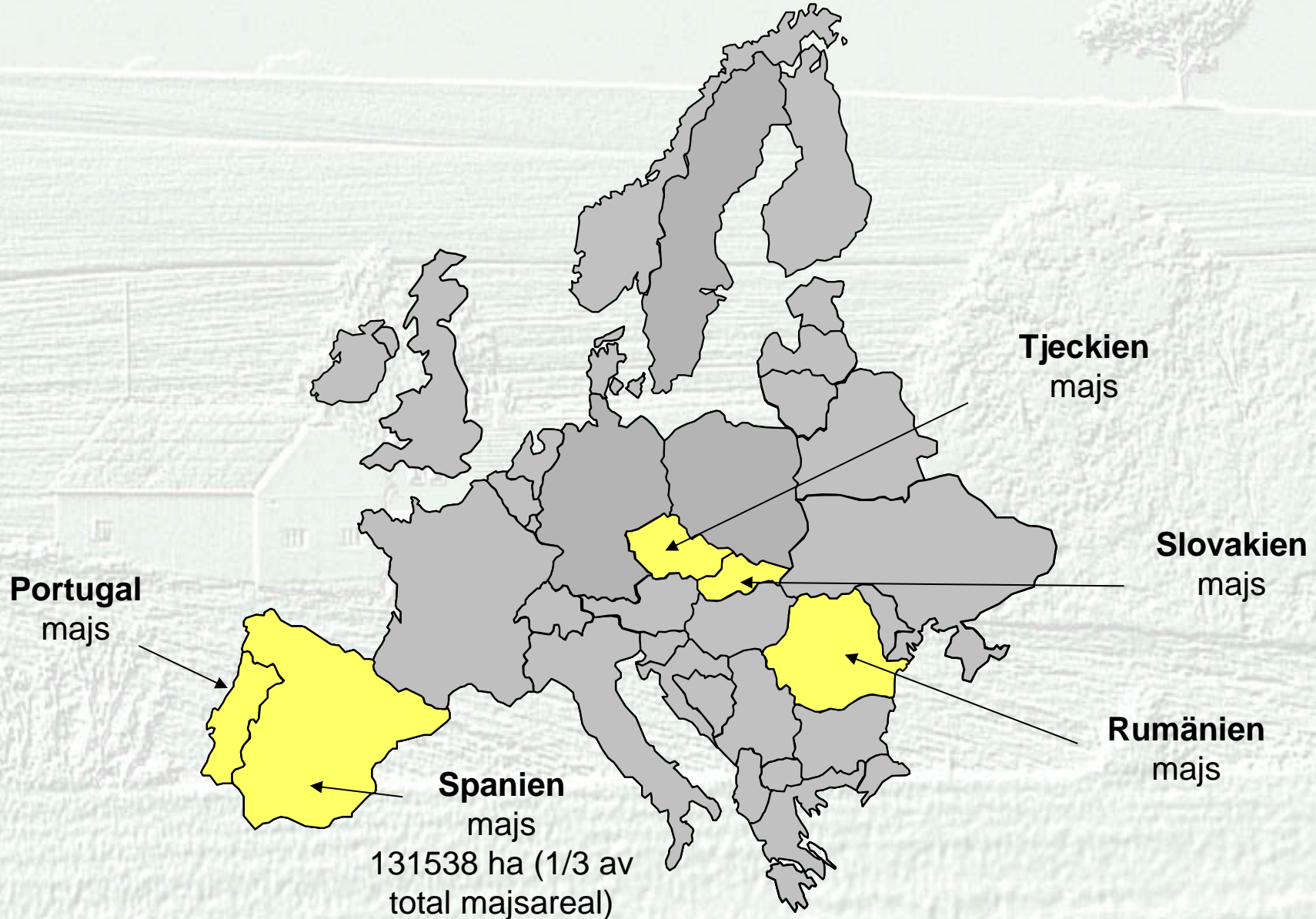
- Färre körningar i fält
- Lägre dieselåtgång, mindre traktorer
- Minskad markpackning
- Bättre vattenhållande förmåga
- Minskad jorderosion
- Färre arbetstimmar
- Minskade CO₂ utsläpp
- Färre giftiga ogräs

Europa!?

Kommersiell odling av grödor med GM-egenskaper i Europa 2014,

143 016 ha majs (200 olika sorter inom EU med event MON810)

Fältförsök Sverige 2015

Art	Modifiering	Tillståndsinnehavare
Backtrav	Utslagning av gener	Umeå universitet
Backtrav	Veckning av thylakoidmembran	Umeå universitet
Hybridasp	Ökad tillväxt, torktolerans	SweTreeTechnologies
Hybridasp	Ökad tillväxt	SLU Umeå
Hybridasp	Ökad tillväxt	Umeå universitet
Hybridasp	Ökad tillväxt	SweTreeTechnologies
Hybridasp och asp	Asp som modellsystem	Umeå universitet
Hybridasp	Ändrad vedstruktur	SLU Umeå
Oljekål	Ändrad fettsammansättning	SLU Alnarp
Potatis	Stärkelsekvalitet, oljehalt	SLU Alnarp
Potatis	Förändrad resistens	SLU Alnarp
Äpple och päron	Förbättrad rotningsförmåga	SLU Alnarp

Resistensförädling mot bladmögel/brunröta

- Under 1900-talet - stora ansträngningar för att korsa in resistens från vilda potatissläktingar
- Arbete med att överföra resistens från *Solanum bulbocastanum* har pågått i mer än 40 år
- Korsningstekniken begränsas av en nära genetisk koppling mellan resistensgenerna och gener för andra oönskade egenskaper

Resistensförädling mot bladmögel/brunröta

Resistensförädling mot bladmögel/brunröta

- ◆ Under 1900-talet - stora ansträngningar för att korsas in resistens från vilda potatissläktingar
- ◆ Arbeta med att överföra resistens från *Solanum bulbocastanum* har pågått i mer än 40 år
- ◆ Korsningstekniken begränsas av en nära genetisk koppling mellan resistensgenerna och gener för andra oönskade egenskaper
- ◆ Med genteknik har gener från *Solanum bulbocastanum* överförts till vår odlade potatis
- ◆ Resistensmekanismen "svälter ihjäl svampen" genom egen-inducerad lokal celldöd vid angrepp

Fältförsök, exempel SE, 2008

(marknadsintroduktion stoppad 2012)

**Transgen
linje**

**Kontroll
(modersort)**

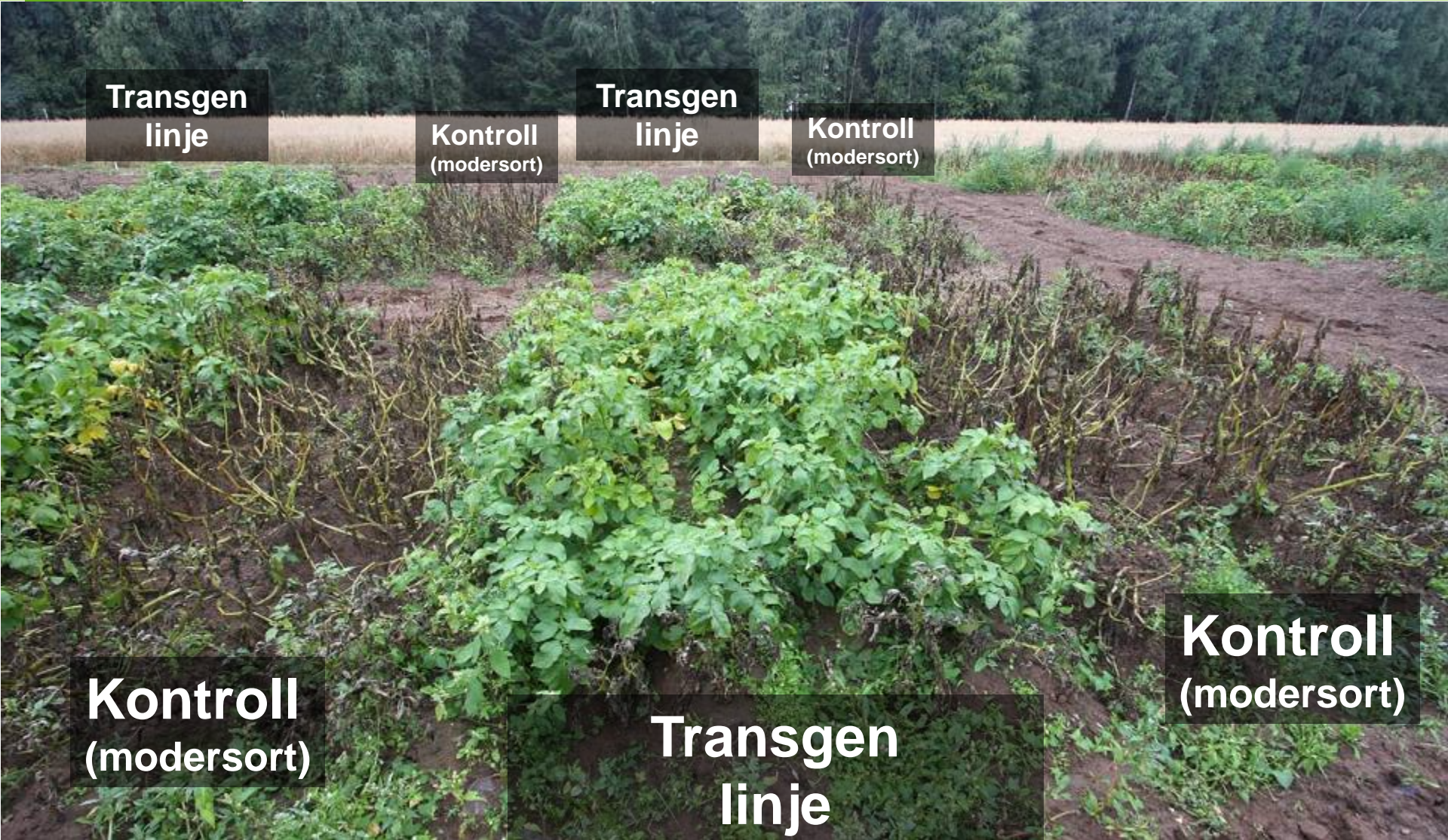
**Transgen
linje**

**Kontroll
(modersort)**

**Kontroll
(modersort)**

**Transgen
linje**

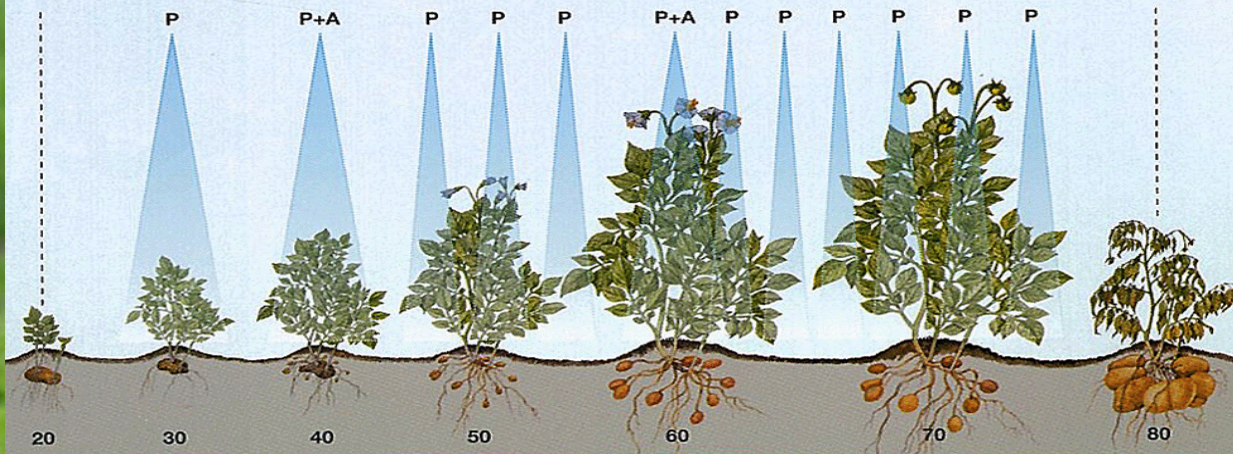
**Kontroll
(modersort)**

Olika system för bladmögelsbekämpning

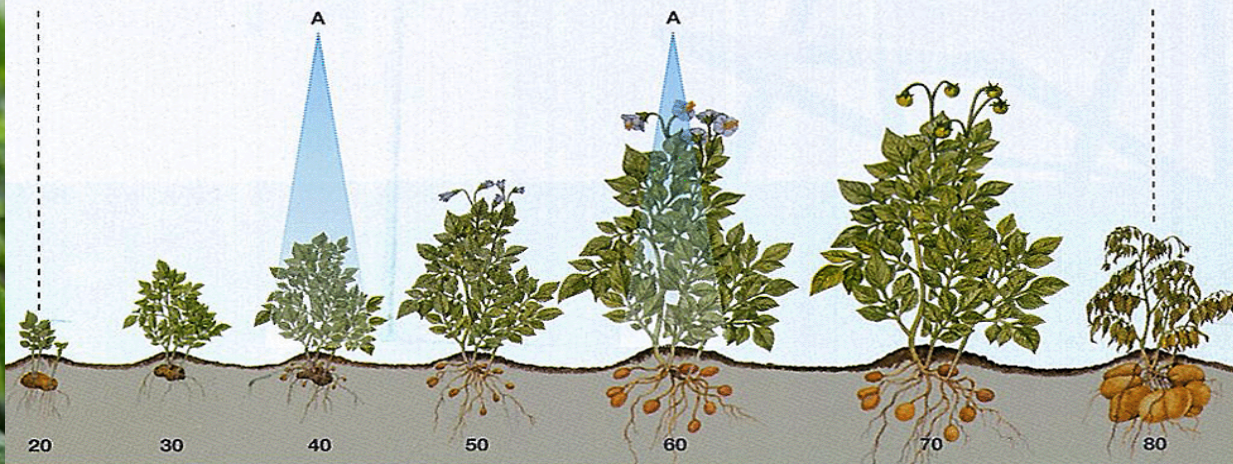
Fungicide treatments in conventional potatoes

Application against *Alternaria* (A) and *Phytophthora* (P; 5-12 treatments in "normal" years)

Fungicide treatments in Fortuna (due to lasting *Phytophthora* resistance)

Application against *Alternaria* (A) and *Phytophthora* (P)

Nytta - Risk

Nytta och risk – alltid närvarande!

Risk/Nytta = sannolikhet x konsekvens

Miljö- och hälsomässig nytta/risk är knutna till egenskapen!

- Beror på gröda, odlingsområde, användning,
- Den kan vara direkt eller indirekt
- Gäller alla egenskaper oavsett växtförädlingsteknik

Debatten

Debatten – Mer än risk och nytta

Emotionellt ↔ Rationellt

Kvalitet ↔ Pris

Multinationell ↔ Lokal

Naturlig ↔ Konstgjord

Småskaligt ↔ Storskaligt

Etiskt ↔ Oetiskt

Behov/efterfråga ↔ Teknologi/egenskap

Framtiden!?

Utveckling och trender

Första sorterna med GM-egenskaper på marknaden

Odlingsarealen ökar snabbt !

Nya egenskaper utvecklas och marknadsförs

Allt fler länder odlar GM-egenskaper, i tidigare användarländer ökar odlingen snabbt

F&U och utbildning ökar globalt

Växtbioteknikföretagen lämnar EU

F&U och utbildning minskar inom EU

Importtillstånd beviljas inom EU, (om än långsamt)

"Defacto" moratorium för odling inom EU !

Nord-Amerika och Europa i forskningsfronten

"GMO" debatten startar i EU

1995

1998

2005

2009

201X